

a csaknem duplájára növelt terjedelmű változat a Holnap Kiadónak köszönhetően. Körülbelül 5350 magyar és mintegy 500-zal több német szócikket vett fel a kötetbe a szerző ábécérendben, úgy, ahogy a fordító keresi. A szótár remekül kiegészíti az 1997-ben megjelent *Euroszótárt*, az 1998-ban kiadott új *Magyar–német nagyszótárt* vagy a *Négynyelvű közigazgatási és Európai Unió szótárt*. Nem ismétli meg a felsorolt kiadványok anyagát. Az Európai Unió kifejezés például nem is szerepel benne (csak előtagként).

A legtöbbet bizonyára az EU-s fordítók profitálnak a kézikönyvből, de haszonnal forgathatják mindazok a németül már jól tudók, akik érdeklődnek a 2004-es történelmi esemény, az élet nyelvi megjelenítése iránt.

A hiánypótló mű az eddig eltelt átmeneti időszak és a csatlakozás utáni élet nyelvi tükre. A harmonizáció valamennyi területét átfogja: a jogrendszer, a gazdaságot (vállalati élet, tőzsde, beruházások stb.), a mezőgazdaságot, a környezetvédelmet, az egészségügyet, a bűnüldözést, a közlekedést, a fuvarozást, az érdekvédelmet, de még a családi életet is. Megjelenik a műben a nemzetközi politika, az államigazgatás, a tudomány, a történelem, az oktatás, az informatika, a média, a szociológia, a klímaváltozás, a természet, a sport, a turizmus, a társasági élet, a gasztronómia stb.

A szerző teljességre nem törekedhetett, hisz a nyelv folyamatosan változik, fejlődik. Mégis óriási segítséget nyújt a mozaikszavak, az intézménynevek, az új keletű fogalmak vagy éppen a mai szleng fordításában. Nélküle nem tudnánk átültetni például a következő kifejezéseket: *ÁNTSZ (Staatlicher Dienst für Volksgesundheit und Amtsärzte)*, *Állami Autópálya-kezelő Rt. (Staatliche Autobahngesellschaft)*, *Közbeszerzési Tanács ((der) Rat für öffentliche Beschaffung)*, *Országos Cigány Önkormányzat (die Landesselbstverwaltung der Roma)*, *Arany Oldalak (Gelbe Seiten / das Branchentelefonbuch)*, *Aranycsapat (die Goldene Elf)*, *közalkalmazotti bértábla (der Bundesangestelltentarif – BAT)*, *színelvt szerződés (vorgetäuschter Vertrag / der Scheinvertrag*

/ fiktiver Vertrag), *othonteremtési támogatás (die Eigenheimzulage)*, *ágyszám-leépítés (der Bettenkapazitätenabbau / der Abbau von Bettenplätzen)*, *akadálymentesítés (die Beseitigung von Hindernissen)*, *a hazai pálya előnye (der Heimvorteil)*, *vándorszavazó (der Pendelwähler / der Wechselwähler)*, *ügyfélkapu (die Schranke)*, *szignó (die Paraphe)*, *az uborka görbületi íve / hajlásszöge (der Krümmungsgrad von Gurken)*, *böszmeség (die Blödheit)*, *műbalhé (das Scheingefecht)*, *bepipul (ausrasten)*, *bagóért (zum Schleuderpreis)*, *csápol (die Hände über dem Kopf zusammenschlagen)*, *szipuzik (kiffen) stb.*

Molnár Judit a kéziratot 2007 júliusában zárta le. De csak azt, a további anyaggyűjtést nem. Következő kötetében biztosan kiegészíti például a *szórszálhasogató* ma rendelkezésünkre álló szinonimáit (*der Haarspalter*, *der Tüftler*, *der Kleinigkeitskrämer*, *der Schulfuchs stb.*) legújabb kedvencével, a *Kümmel-spalter*-rel, amelyet németországi szakmai gyakorlatról hazatért tanítványai élménybeszámolójából jegyzett fel. Ha Szinna Undine, aki Tokody Hanneloréval együtt lektorálta a kötetet, áldását adja rá, és belekerül az új kötetbe, megint árnyaltabban, változatosabban fejezhetjük ki magunkat németül.

Tóthné Bükki Edit

Temesi Mihály **Az Ormánság nyelvjárása 1939 és 1949 között**

Dialóg Campus Kiadó (Nordex Kft.):
Pécs, 2002. 573 p.

Ez a könyv igen nagy jelentőségű a magyar dialektológiában. Olyan mű került a nyilvánosság elé, mely egy nyelvjárást a maga teljességében mutat be. A Baranya megye délnyugati részét képező Ormánság nyelvjárását ismerteti úgy, ahogy azt az 1939 és 1949 közötti időszakban beszélték. Az 1988-ban elhunyt Temesi Mihály professzornak *Az Ormánság*

nyelvjárása (1939–1949) című munkája kéziratban maradt, s 2002-ben került sor a kiadására Pesti János és Szűcs Tibor szerkesztői munkájának köszönhetően.

Az Ormánság nemcsak nyelvjárását tekintve sajátos vidék, hanem történeti, néprajzi szempontból is önálló egység. A tájegységet negyvenöt eredetileg református, ma református és katolikus község alkotja Sellye és Vajszló körzetében. Határmentisége sokáig elzárta a területet a gazdasági fejlődés folyamataitól, így természeti, néprajzi, építészeti és nyelvi értékeit hosszú ideig megőrizte. Az itt élő családok a rossz anyagi helyzetükön a XIX. század végén egykézzel próbáltak enyhíteni, melynek következménye a lélekszám csökkenése lett.

A szerző, Temesi Mihály a Pécsi Pedagógiai Főiskola majd Pécsi Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvi Tanszékét vezette 1950-től harminc éven át. Kutatásai közt kiemelt helyen szerepelt az Ormánság nyelvjárásának tanulmányozása, a dialektus leírása. Tíz éven keresztül járta a tájegységet, s ezalatt megfordult mind a negyvenöt faluban. Ebben az időben gyűjtötte *Ormánsági nyelvatlasz* című adattárának anyagát is, mely 1967-ben jelent meg, s a jelen írás a szerkesztők jóvoltából tartalmazza ennek térképlapjait is.

A terjedelmes mű nagy részletességgel mutatja be a nyelvjárást a hangtántól a mondattanig. A dialektus bemutatása előtt rövid ismertetés olvasható az Ormánságról, a gyűjtés körülményeiről és az adatok feldolgozásának módjáról. A könyv három részre tagolódik: a hangtan, az alaktan és a mondattan fejezeteire. Az egyes fejezeteken belül bemutatott jelenségek több szempont köré szerveződnek. A dialektus sajátosságait a szerző nem csak önmagukban írja le, hanem elhelyezi őket más nyelvjárások között is. A leírt nyelvi jelenségeket nagyszámú példa illusztrálja. A könyv egyben leíró nyelvtani és szóföldrajzi monográfia, mivel a grammatikai leírást a fent említett nyelvatlasz szóföldrajzi térképei egészítik ki. Temesi Mihály saját készítésű fényképei teszik teljesebbé a nyelvi bemutatást. A képek a korabeli ormánsági

hétköznapiakat örökítik meg: az embereket, a házakat, az eszközöket és egyes tevékenységeket. Így az olvasó közelebb érezheti magát ahhoz a vidékhez, melynek nyelvjárásáról olvas. A könyv egészéből érezhető a szerző elhivatottsága, a téma iránti vonzódása és az ottani emberek szeretete. Azt hiszem, ennek a rengeteg munkával járó hatalmas műnek a megírásához ilyen emberre is volt szükség. Itt kell megjegyezni, hogy Temesi Mihály felesége, Tomanóczy Jolán tevékeny részt vállalt a gyűjtésben, az adatok lejegyzésében.

A monográfia az Ormánság nyelvének leírásával kiegészíti és teljessé teszi a tájegységről eddig meglévő történeti, néprajzi ismereteket. A nyelvtudomány számára pedig azért jelentős, mert a legtöbb dialektológiai írással ellentétben nem egy kiválasztott nyelvi szintet vagy jelenséget mutat be, hanem egy területi egység teljes nyelvjárását, annak egész nyelvtani rendszerét a hangtántól a mondattanig. Így egyetlen könyvvel a kezünkben van a nyelvjárás minden jellemzője. A mellékelt nyelvföldrajzi térképeken a terület összes falva szerepel, így az egyes települések közti nyelvi különbségek is észrevehetőek.

A szerző a gyűjtést 1939 és 1949 között végezte. Abban az időben még teljesebb formájában élt a nyelvjárás, bár már akkor is érzékelhető volt az Ormánság néprajzi és nyelvi egységének megbomlása, s ez a folyamat később csak fokozódott. Ennek oka a lakosságszám jelentős csökkenése az egykezés miatt, a helybeliek széttelepülése, a más helyről érkezők betelepülése. A gazdasági fejlettségében visszamaradt peremterületet – ha más területekhez képest később is – érték a változások. A hagyományos gazdálkodó életmód megszűnése nem kedvez egy nyelvjárás fennmaradásának. Ezért egy dialektus bemutatásáról szóló könyv megjelenésének napjainkban különösen nagy az értéke.

Hoppa Enikő